

Р.М. Скупський, д-р екон. наук, професор

Меліх Т.Г., ст. викладач

Миколаївський міжрегіональний інститут розвитку людини

ВНЗ «Університет «Україна»,

ХАРЧОВА ПРОМИСЛОВІСТЬ: АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ПРОБЛЕМ ТА ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ

Розглянуто теоретико-методологічні основи групування підкомплексів харчової промисловості. Визначено основні проблеми функціонування харчової промисловості України у докризовий період і в новітніх політико-економічних умовах інтеграції країни до ЄС. Встановлено, що харчова промисловість країни має надзвичайно сприятливі умови для свого ефективного розвитку. Обґрунтовано новітні тенденції на напрямки розвитку вітчизняної харчової промисловості в умовах повного або часткового переорієнтування на нові ринки збуту продовольчої продукції.

***Ключові слова:** харчова промисловість, продовольча продукція, тенденції розвитку харчової промисловості, проблеми, ринок збуту.*

Постановка проблеми. Протягом останніх 2 років Україна стикнулася з масштабними викликами, пов'язаними як з внутрішніми економічними і політичними зрушеннями, так і з несприятливою кон'юнктурою на ключових для України світових ринках. Вони спричинили революційні зміни в торговельно-економічних відносинах України як в географічному, так і в галузевому розрізі, зокрема, вивівши харчову індустрію в драйвери економіки країни. Так, у 2014 р. продовольча продукція, майже половину з якої (47%) складала продукція харчової промисловості, посіла 1-е місце у вітчизняному експорті, посунувши металургію, яка десятиріччя традиційно його займала, а також випередивши машинобудування і хімічну промисловість. Частки харчової промисловості в обсязі реалізованої промислової продукції, обсязі прямих іноземних інвестицій та валовому внутрішньому продукті досягли історичного максимуму і становили відповідно 21,3 %, 18,5 % та 8 %.

Динамічний розвиток виробництва харчової промисловості, задоволення потреб внутрішнього ринку в продовольчих товарах і формування їх потужного експортного потенціалу головні завдання економічної політики України. Одним з головних чинників, що протягом

останнього періоду визначав і визначатиме осяжне майбутнє вектору зовнішньоторговельних відносин харчової промисловості, є імплементація положень Угоди про ЗВТ з ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями тенденцій та перспектив розвитку харчової промисловості України займалися різні вітчизняні науковці. Проблеми розвитку харчової галузі та пошуку шляхів ефективнішого її функціонування розглядаються в наукових працях П.П. Борщевського, Л.В. Дейнеко, І.Ю. Гришової, Л.А. Євчук, В. Ємцева, А. Зайнчковського, О. Кириченко, Д.Ф. Крисанова, Т. Мостенської, Л. Пильник, Л. Штанько, Н. Якуненко та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. У їхніх дослідженнях аналізувались різні аспекти становлення та інтенсифікації харчової промисловості, а також пропонувалися теоретичні і практичні рекомендації щодо удосконалення рівня господарювання у цій галузі господарського комплексу України. Проте, не дивлячись на наявність та високу наукову і практичну цінність наукових робіт з окресленої проблематики та унаслідок політичної кризи, що бере початок наприкінці 2013 р., і як наслідок економічного колапсу, що продовжують розгортатись сьогодні, у підприємств харчової промисловості з'явилося низка питань, які потребують термінового вирішення з метою підтримання ефективного галузевого функціонування, та потреба в дослідженні харчової промисловості та виявлення перспектив її розвитку тощо. Зокрема, головним з цих питань є знаходження нових ринків збуту продовольчих товарів.

Метою статті є дослідження проблем функціонування та розвитку харчової промисловості в умовах повного або часткового переорієнтування на нові ринки збуту продовольчої продукції, зокрема, на ринки ЄС та інших країн, виявлення позитивних та негативних факторів існування в новітніх економічних умовах.

Виклад основних результатів досліджень. Харчова промисловість, яка забезпечує населення продовольством, є складовою аграрного сектору економіки з розвинутою інфраструктурою. Найважливішими чинниками розміщення галузей харчової промисловості є чисельність і густота населення, сировинна база, форми організації виробництва, транспорт. Об'єктивними чинниками є природні умови і НТП. Залежно від дії основних чинників галузі первинної переробки сільськогосподарської сировини поділяються на групи, що орієнтуються на:

- джерела сировини: цукрова, консервна, крохмале-патокова, олійна;

- споживачів готової продукції: молочна, кондитерська, хлібопекарська;
- сировину і споживача: м'ясна, борошномельно-круп'яна.

Весь обсяг сільськогосподарської продукції розподіляється таким чином: 60 % надходить на промислову переробку, 25 % споживається у свіжому вигляді, а решта використовується в самому сільському господарстві. Особливістю харчової промисловості є те, що підприємства розміщуються майже в усіх населених пунктах. Проте розташування окремих галузей цього виробництва має свої особливості залежно від рівня впливу на них сировинного чи споживчого чинника. Відповідно до цього виокремлюються три групи галузей харчової промисловості:

1. Галузі, що переробляють нетранспортабельну (або малотранспортабельну) сировину за високих норм її витрат й обмежених термінів зберігання і виробляє з неї транспортабельну продукцію, здатну до зберігання. Ці галузі орієнтуються на джерела відповідної сировини. До складу цієї групи галузей входять цукрова, спиртова, крохмале-патокова, консервна, маслоробна, олійно-жирова.

2. Галузі, що переробляють транспортабельну сировину та випускають малотранспортабельну продукцію, або продукцію з обмеженими термінами її зберігання. Такі галузі розміщуються в районах споживання готової продукції. Це — хлібопекарська, кондитерська, пивоварна, макаронна, молочна, безалкогольних напоїв.

3. Галузі, що можуть бути розміщені як в районах зосередження сировини, так і в районах споживання готової продукції (м'ясна, борошномельна). До цієї групи входять і ті галузі, в яких стадії технологічного процесу можуть бути територіально відокремленими.

Харчова промисловість країни має надзвичайно сприятливі умови для свого ефективного розвитку. Зокрема, це сировинна база та трудова необхідність. Частина харчової промисловості тяжіє до сировинних районів, інша частина – до районів споживання. Якщо для економічно розвинених країн характерні обидва типи виробництв, то для інших країн, де економіка не так розвинена, у тому числі й України – переважно другий тип.

До складу її харчової промисловості належать понад двадцять промисловостей, найважливішими з яких є цукрова, м'ясна, млинарська, круп'яна, виноробна, молокопереробна, консервна та інші [1, с. 18].

Сфера харчової промисловості характеризується меншою залежністю від кон'юнктурних змін на зовнішніх ринках завдяки значній ємності внутрішнього ринку та низькій еластичності попиту на продовольчу продукцію, тому надходження інвестицій, зокрема на

підприємства харчової промисловості, дасть змогу покращити інвестиційний клімат України.

До політичних подій 2013–2014 рр. головною проблемою зазначеної промисловості були її відновлення та прискорений розвиток. Негативними тенденціями були:

- зміни обсягу виробництва харчової продукції, недостатність фінансових коштів підприємств, що не давало змогу забезпечити належне відновлення, реконструкцію і модернізацію необоротних активів та впровадити новітні досягнення науково-технічного прогресу;
- недостатнє використання потенціалу окремих галузей (цукрової, спиртової, окремі підгалузі місцевої промисловості);
- скорочення споживчого попиту;
- недосконалість законодавчої та нормативно-правової бази;
- несприятлива кон’юнктура зовнішнього ринку;
- протекціоністські заходи з боку країн імпортерів, занепад галузевої науки [5, с. 8–9].

Експерти агропродовольчого ринку відзначають, що Україна може бути продовольчо-незалежною за позиціями першочергових харчових продуктів, для виробництва яких у неї є достатній природно-економічний потенціал. Проте через обмеженість інвестиційних ресурсів на сьогодні реально використовуються лише ті фактори інтенсифікації виробництва, які не вимагають додаткового капіталу, зокрема: – здійснення інституціональних перетворень; – удосконалення фінансово-кредитної системи; – оптимальне поєднання ринкових регуляторів; – посилення державного впливу на всі сфери діяльності.

Після політичної кризи, що розпочалися наприкінці 2013 р., перед вітчизняною харчовою промисловістю з’явилася низка новітніх, відмінних за своєю сутністю проблем, вирішення яких безпосередньо впливає на економічний стан країни в цілому та забезпечення продовольчої безпеки. Класичними можна зазначити такі проблеми харчової промисловості:

✓ обсяги виробництва продукції в динаміці харчової промисловості України з року в рік дедалі знижуються, що пояснюється застарілими технологіями виробництва, відсутністю модернізації основних засобів, кризовим станом в економіці країни;

✓ рівень розвитку інфраструктури суттєво відстає від обсягів виробництва власних сировинних ресурсів для випуску продукції харчування, а також від рівня розвитку аналогічної галузі в економічно розвинених країнах [1, с. 19];

✓ втрата значної частки історично сформованого ринку збуту. Так, після введення Росією ембарго яскравим прикладом є сильне зменшення

експорту українських сирів та іншої молочної продукції. Станом на травень 2015 р. обсяг експорту сиру з України зменшився майже в 5 разів: експорт сиру за січень – квітень 2015 р. скоротився в 9,5 раза – до 8 млн дол. США. Причинами такої ситуації є дуже сильна залежність експорту сиру від ринків Росії та СНД. Для молока й молокопродуктів, у тому числі сиру, саме СНД і був ключовим ринком [6];

✓ падіння платоспроможного попиту на внутрішньому ринку. Якщо раніше внутрішній ринок був більш привабливим з точки зору маржі, і відзначався зростанням попиту, то сьогодні ціни не мають більше такої можливості до збільшення через обмеженість купівельної спроможності. Статистика засвідчує, що у 2015 р. ціни в країні виросли на 43%. Зростання цін і скорочення доходів населення привели до різкого падіння попиту на споживчі товари. Перші, хто постраждав від цього, так це торговельні мережі. Якщо раніше середні показники в чеку були на рівні 10 одиниць товарів, то сьогодні їх 8;

✓ зниження ефективності функціонування харчової промисловості в цілому. Так, за даними Державної служби статистики України, індекс промислової продукції виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів в Україні (не враховуючи тимчасово окупованої території АР Крим і м. Севастополя) у 2015 р. порівняно до 2014 р. становив 88,8 %, індекс промислової продукції промисловості в цілому – 86,6 %, переробної промисловості – 85,9 % тощо;

✓ загальне зниження промислової продукції галузі зменшення обсягів виробництва продукції кондитерської та молочної промисловості, як наслідок, застосування в поточному році країнами Митного союзу обмежувальних заходів щодо імпорту українських виробів. Так, за січень-грудень 2015 р. порівняно з аналогічним періодом 2014 р. зменшено: – виробництво шоколаду та готових харчових продуктів, що містять какао – на 21,3 % (вироблено 182 тис. т), ; - молока рідкого обробленого – на 11,3% (вироблено 966 тис. т); – масла вершкового – на 11,4 % (вироблено 101 тис. т); – сиру свіжого неферментованого – на 9,4 % (вироблено 67,2 тис. т); – сирів жирних – на 4,8 % (вироблено 123 тис. т), йогурту та інших ферментованих чи сквашених молока та вершків – на 9,4 % (вироблено 426 тис. т); - обсяги виробництва олії соняшникової нерафінованої зменшено на 5,7 %, на 30,1 % зменшено обсяги виробництва маргарину й жирів подібних, на 30,9% – спредів та сумішей жирних;

✓ тенденцію поступового зростання частки імпорту у структурі внутрішнього споживання протягом останніх років з 11,4 % у 2005 р. до 18,7 % у 2014 р. Політика імпортозаміщення на ринку продукції харчової промисловості має бути спрямована на розвиток підкомплексів, які мають

високий потенціал виробництва інноваційної продукції глибокої переробки, сировинну та технологічну базу для її виробництва та високий експортний потенціал;

✓ основним джерелом інвестицій для підприємств харчової промисловості є власні кошти підприємств, частка яких у структурі фінансування капітальних інвестицій у 2011–2013 рр. у середньому становила 86 %;

✓ переважання у вітчизняному агропродовольчому експорті продукції з низьким рівнем обробки та низькою доданою вартістю, на відміну від імпортних надходжень. Це зайвий раз актуалізує проблему низької конкурентоспроможності та нерозвиненості переробної промисловості України, що спричиняє сировинну орієнтацію вітчизняного експорту в агропродовольчій сфері та необхідність імпорту готової продукції, яка фактично могла б потенційно вироблятися в Україні та експортуватися в інші країни [9];

✓ низький розвиток агропродовольчої логістики. З наявних на сьогодні в Україні 25-30 логістичних компаній, практично відсутні ті, що спеціалізуються на логістиці, зокрема плодоовочевої продукції, що спричиняє масове псування та втрати до 30% обсягу продукції агропродовольчого сектору;

✓ невідповідність продовольчої продукції українського виробництва стандартам ЄС;

✓ відсутність професійного брендингу та низька проінформованість операторів продовольчого ринку ЄС про потенціал України;

✓ незадовільний технологічний рівень виробництва продуктів дитячого харчування тощо.

Аналіз інвестиційної активності підприємств сфери харчової промисловості показав, що протягом останніх років кількість підприємств, що запроваджували інновації, зросла майже на 40 % [7]. Проаналізувавши причини, які стримують підприємства, щодо запровадження інновацій, можна виділити найвагоміші з них:

– недостатність коштів для інвестування;

– високі інвестиційні витрати на обладнання та заробітну плату працівникам підприємств, до того ж відсутність швидкої окупності таких витрат;

– труднощі, пов’язані із залученням наукового і кадрового потенціалу, пошуку нових ідей тощо.

Подальший розвиток цієї галузі та конкурентоспроможність вітчизняних харчових продуктів нерозривно пов’язана з модернізацією обладнання та впровадженням сучасних технологій. У зв’язку з цим,

основними завданнями є забезпечення якості та безпеки продуктів, активна участь у вирішенні проблеми диверсифікації ринків, а також стимулювання окремих пріоритетних галузей і розвиток нових напрямків виробництва (наприклад, участь харчової промисловості у формуванні системи біоенергетики та виробництві альтернативних видів палива).

Виокремивши основні проблеми можна зазначити, що сьогодні існують такі основні тенденції розвитку та функціонування ринку харчової галузі України:

1. Тривала реструктуризація та концентрація власності, диктування потужними підприємствами-гігантами умов «гри» на ринку.

2. Нестабільне інвестування підприємств харчової промисловості.

3. Динамічний розвиток багатьох регіональних ринків, тобто багато регіональних ринків проходять етапи свого розвитку із певною зазначеною динамікою.

4. Запровадження новітніх технологій, щоб переробляти сировину у готовий продукт. Ця тенденція є надзвичайно позитивною не тільки для підприємств, але й для споживачів. Завдяки новітнім технологіям виробник має змогу скоротити витрати на перероблення, на здійснення закупівлі сировини. Підвищити якість кінцевої продукції тощо, а споживач, в свою чергу, може купити необхідний якісний товар за нижчою ціною [8].

Сфера харчової промисловості в Україні слабо інтегрована в систему міжнародної торгівлі. Можливість поглибленої вільної торгівлі з ЄС – суттєва передумова для прискорення торгівельних та структурних реформ в Україні та повного розкриття її власного потенціалу на міжнародних ринках.

Харчова промисловість є важливою ланкою в економіці нашої країни, це обумовлюється її питомою вагою в загальних обсягах виробництва та реалізації промислової продукції, експортним потенціалом та податковими надходженнями, які вона забезпечує.

На сьогодні стан підприємств харчової промисловості України засвідчує, що інтеграція в ЄС є досить проблематичною та вимагає певних адаптивних заходів. З цією метою на національному і регіональному рівнях передбачається виконання таких завдань:

– тарифне та нетарифне регулювання експортно-імпортних операцій постачання продовольчих товарів і сільськогосподарської продукції;

– квотування та ліцензування закупівель окремих видів сировини і продуктів харчування за імпортом;

– створення спеціальних митних режимів для певних видів продукції та обладнання;

– стимулювання інтеграційних і коопераційних зв'язків з зарубіжними партнерами на основі міждержавних угод про економічну та науково-технічну співпрацю;

– розширення експортної інфраструктури та продовольчого експорту в цілому [3].

На основі аналізу сучасних тенденцій функціонування харчової промисловості, можна визначити наступні перспективи розвитку галузі, через:

- скорочення витрат на переробку сировини підприємствами харчової галузі, підвищення рівня якості готової продукції завдяки застосуванню новітніх технологій з перспективою зниження ціни на необхідний товар для кінцевого споживача;

- отримання додаткових доходів виробником та задоволення потреб споживачів різних контингентних груп шляхом створення інноваційних продуктів підприємствами харчової галузі;

- перспективу виходу національних товаровиробників на зовнішні ринки і закріплення на них, отримання більших прибутків, рекламування підприємства та торгової марки продукції на світовому рівні;

- залучення прямих іноземних інвестицій для покращення діяльності підприємства, розширення товарного асортименту, закупівлі новітнього устаткування тощо.

Щодо розширення зовнішнього ринку необхідно зазначити, що українські експортери харчових продуктів продовжують завойовувати ринки азійського континенту. Сьогодні для України держави Азії є найбільш перспективним ринком. Їхня питома вага, за даними 2015 р., склала 53 % від усього аграрного експорту України і за рахунок торгівлі принесла вітчизняним експортерам 7,5 млрд дол. США. Ще у 2013 р. частка експорту до азійських країн складала 41%, а раніше й того менше. Найбільш позитивну динаміку продемонстрував Китай. У Піднебесну було відправлено продукції на 1,2 млрд. дол. США, а ще у 2011 р. постачання в Китай були на суму в 12 разів менше, а у 2013 – у 2,6 рази. За минулий рік у Китай значно збільшилось постачання олії та зернових. Збільшується й експорт продуктів з високим рівнем доданої вартості: вина, спирту, соків, кондитерських виробів, сирів та йогуртів.

Актуальним і складним є питання стосовно експорту в Європу. Вона насамперед хоче, щоб українські виробники дотримувались європейських стандартів. У 2014 р. українська харчова промисловість отримала фору для посилення своїх конкурентних позицій на ринку ЄС у вигляді АТП.

Слід зазначити, що такій стрімкій динаміці експорту до країн ЄС сприяло введення торгових преференцій для українських підприємств з

кінця квітня 2014 р., які передбачали механізм одностороннього застосування з боку ЄС положень поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі, включаючи скасування або зниження ввізних мит і надання тарифних квот. Ці преференції мали на меті надання додаткової підтримки українським експортерам за умов втрати значної частини зовнішніх ринків, економічної і політичної кризи в країні.

Загалом в рамках автономних торговельних преференцій Україна отримала 36 тарифних квот на безмитну поставку продукції, в тому числі 33 тарифні квоти – сільське господарство і харчова промисловість (з них 27 відноситься до промислових харчових продуктів, що розглядаються в даній статті) [2].

Так, згідно з даними Міністерства аграрної політики та продовольства станом на 28 серпня 2015 р. Україна використала повністю тарифні квоти на мед, ячмінну крупу та борошно; зерно зернових злаків, виноградний і яблучний соки. Натомість фактично взагалі не використаними лишилися тарифні квоти на продукцію з обробленого молока, оброблену продукцію з зернових, продукти переробки солоду та крохмалю, сигари і цигарки та інші, переважно через неспроможність забезпечити вимоги європейського ринку щодо безпеки харчових продуктів, недотримання стандартів санітарних і фітосанітарних заходів, а також низький рівень конкурентоспроможності вітчизняних товарів на ринках ЄС.

Проте ефективному використанню тарифних квот перешкоджали: – проблеми з дотриманням правил безпеки харчових продуктів; – недотримання стандартів СФЗ; – недостатнє внутрішнє виробництво; – існування інших ключових ринків; – низька конкурентоспроможність українських товарів; – відсутність торговельних партнерів тощо [4].

Одним із ефективних напрямів підвищення ефективності функціонування підприємств сфери харчової промисловості України науковці вважають розвиток інтеграційних зв'язків та побудову на їх основі інтегральних об'єднань. Так, значні конкурентні переваги (зокрема ті, що мінімізують залежність від постачальників та коливань цін на сировину) матимуть ті підприємства – виробники харчових продуктів, які будуть входити до вертикально інтегрованих структур. Для таких структур характерний замкнений цикл виробництва – від вирощування, зберігання і переробки сировини до виробництва та реалізації готової продукції, що дозволяє їм отримати економію на витратах, раціонально управляти ресурсними та інформаційними потоками.

В цих умовах питання збереження експортного потенціалу і забезпечення стабільної роботи галузі набувають особливої гостроти, що

зумовлює необхідність визначення стратегічних орієнтирів в сфері зовнішньоторговельних відносин та обґрунтування можливих сценаріїв їх розвитку, які б дозволили здолати негативні тенденції та відповідали інтересам виробників, держави та внутрішнього споживача.

Основними векторами, що визначатимуть можливі сценарії розвитку, залежно від обраних пріоритетів, є: перший – орієнтація секторів харчової індустрії на європейський ринок; другий – диверсифікація ринків збуту продукції, зокрема, з орієнтацією на швидкозростаючі ринки Азії та Африки; третій – орієнтація на внутрішній ринок і забезпечення максимального захисту національного виробника.

Мінагрополітики України оцінює ринок ЄС в 5 млрд. дол. США з перспективою його подальшого зростання не менш, ніж на 6% на рік. Також цей ринок приваблює низькими ризиками ведення бізнесу, зокрема низькою корумпованістю та високою надійністю укладених угод. Водночас висока насиченість європейського ринку та значні нетарифні бар'єри, зменшення яких очікується лише в середньостроковій перспективі, ускладнюють вихід вітчизняних товаровиробників на ці ринки, оскільки вимагають значних вкладень в модернізацію виробництва і запровадження систем контролю якості та безпечності продукції. Натомість, через кризу внутрішні ресурси для цього є вкрай обмеженими, а зовнішнього інвестора відлякують ризики, пов'язані зокрема з триваючими трагічними подіями на сході країни. Тож найближчими роками можна очікувати хіба що на незначну позитивну динаміку на цих ринках переважно за рахунок виробників, які вже встигли привести свої підприємства у відповідність до вимог європейського ринку.

Головним чином це підприємства з виробництва олії, кондитерських виробів, перероблення та консервування фруктів і овочів (наприклад, на тлі загального скорочення експорт до ЄС у I півріччі 2015 р. томатної пасти зріс у 9,5 рази, обробленого зерна злаків – майже в 2 рази, цукру і кондитерських виробів з цукру – в 1,8 рази). Тож реалізація сценаріїв, за яких пріоритет надаватиметься першому вектору розвитку можлива лише в середньо чи довгостроковій перспективі залежно від темпів стабілізації і покращання макросередовища.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи вищенаведене, варто зазначити, що сфера харчової промисловості є важливою складовою у промисловості України і потребує значних змін, щоб залишатись провідним сектором економіки країни. Європейська орієнтація інвестиційної політики підприємств у сфері харчової промисловості повинна бути орієнтована на вирішення таких завдань:

– здійснення модернізації харчових виробництв, запровадження безпосередньо у виробничий процес інноваційних методів та новітніх досягнень науки і техніки;

– забезпечення зростання обсягів інвестицій, розроблення нових та вдосконалення наявних продуктів;

– ініціювання розгляду органами місцевого самоврядування питань щодо встановлення реальних ставок місцевих податків, вартості патентів, орендної плати за використання приміщень і обладнання, диференційованих за пріоритетністю галузей економіки згідно з Переліком пріоритетних галузей економіки, затвердженим Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.08.2013 р. № 843-р. що створить умови для розвитку харчопереробних виробництв;

– посилення ефективності реалізації положень Закону України «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць» через здійснення роз’яснювальної та консультативної роботи обласними та міськими державними адміністраціями з харчопереробними підприємствами регіонів України;

– доопрацювання та прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо стимулювання залучення інвестицій» (реєстраційний номер 2101а від 22.05.2013 р.), в якому закріплене поняття пріоритетних галузей економіки, що створить необхідне законодавче підґрунтя для довгострокової державної підтримки визначених галузей;

– запровадження контролю за якістю продуктів харчування відповідно до міжнародних стандартів, систем екологічного менеджменту;

– розроблення і впровадження дієвих механізмів підвищення конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішньому ринках;

– надання технічної допомоги для реформування харчової промисловості;

– надання фінансової підтримки щодо впровадження міжнародних систем управління безпекою харчових продуктів.

Реалізація зазначених завдань дасть змогу не тільки покращити стан підприємств харчової промисловості, а й дасть можливість конкурувати як на внутрішніх, так і на зовнішніх ринках з метою покращення добробуту країни.

Бібліографічний список: 1. Вудвуд В. Проблеми виробництва харчової промисловості України в сучасних умовах господарювання / В. Вудвуд, Т. Шуткевич // Молодий вчений. – 2015. – № 2(17). – С. 17–20. 2. Дейнеко Л. Можливі сценарії розвитку харчової промисловості в умовах дії режиму вільної торгівлі з ЄС. [Електронний ресурс] / Л. Дейнеко, І. Романюк. – Режим доступу: <http://voxukraine.org/2015/10/30/mozhlyvi-scenarii-rozvytku-harchovoi-promtslovesti-ua/>. 3. Замлинський В.А.

Європейська орієнтація інвестиційної політики підприємств харчової промисловості України. [Електронний ресурс] / В.А. Замлинський. – Режим доступу: <http://ppeu.stu.cn.ua/index.pl?task=arcls&id=43>. 4. Kuzhel V. The theoretical basis of investment support of the development of the enterprises of agro-food sphere / V. Kuzhel // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки». – 2014. – № 1 (72). – С. 144–149. 5. Мостенська Т. Стан та перспективи розвитку ринку продовольчих товарів в Україні Т. Мостенська // Харчова і переробна промисловість. – 2009. – № 1. – С. 8–12. 6. Новойтенко І.В. Перспективи розвитку харчової промисловості в Україні. / І.В. Новойтенко, Н.Я. Слободян, В.В. Малиновський // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – Випуск 11. – С. 454-460. 7. Пашнюк Л.О. Харчова промисловість України: стан, тенденції та перспективи розвитку / Л.О. Пашнюк // Економічний часопис - XXI. – 2012. – № 9-10. – С. 60-63. 8. Сичевський М.П. Стан та пріоритетні напрями розвитку харчової промисловості в Україні / М. П. Сичевський // Економіка АПК. – 2004. – № 1. – С. 38-42. 9. Скупський Р.М. Інноваційний розвиток агропродовольчої сфери в контексті формування продовольчої безпеки та членства України у Світовій організації торгівлі / Р.М. Скупський // Збірник наукових праць Національного університету кораблебудування. – 2014. – №2. – С.48-57. 10. Іртищева І.О. Розвиток садівничих підприємств на засадах інтеграції господарюючих суб'єктів / І.О. Іртищева // Бізнес-навігатор. – 2014. – № 1 (33). – С. 224–231. 11. Іртищева І.О. Державне регулювання розвитку інтеграційних систем в агропродовольчій сфері України / І.О. Іртищева, Т.В. Стройко // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – № 4. – С. 80–87. 12. Іртищева І.О. Удосконалення інтеграційних взаємовідносин садівничих підприємств / І.О. Іртищева // Бізнес-навігатор. – 2014. – № 2 (34). – С. 114-120. 13. Іртищева І.О. Світова продовольча криза: проблеми та перспективи для України / І.О. Іртищева, О.М. Потапенко // Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний університет». Збірник наукових праць. Тематичний випуск: Технічний прогрес і ефективність виробництва. Харків: НТУ «ХП». – 2011. – № 8-1'2011. – С. 65–68.

Скупський Р.Н., Мелих Т.Г. Пищевая промышленность: аспекты исследования современных проблем и тенденций развития. Рассмотрены теоретико-методологические основы группировки подкомплексов пищевой промышленности. Определены основные проблемы функционирования пищевой промышленности Украины в докризисный период и в новейших политико-экономических условиях интеграции страны в ЕС. Установлено, что пищевая промышленность

страны имеет чрезвычайно благоприятные условия для своего эффективного развития. Обоснованы новейшие тенденции на направления развития отечественной пищевой промышленности в условиях полной или частичной переориентации на новые рынки сбыта продовольственной продукции.

Ключевые слова: пищевая промышленность, продовольственная продукция, тенденции развития пищевой промышленности, проблемы, рынок сбыта.

Skupsky R.M., Melih T.G. Food industry: aspects of research of contemporary problems and development trends. Theoretical-methodological foundations of grouping of food industry sub-complexes are considered. Are determined the main problems of functioning of food industry in Ukraine during before crisis period and in the latest political-economic conditions of the country's integration into the EU. It was established that the food industry of the country has extremely favorable conditions for its effective development. In particular, it is a raw materials base and labor necessity. Part of the food industry tends to raw areas and another part - to areas of consumption. If for economically developed countries typical are both types of production, for the other countries, where economy is not developed so much, including Ukraine - mainly the second type.

Are grounded latest trends as for directions of development of national food industry under the conditions of full or partial reorientation to new markets of food products. The main vectors, defining possible development scenarios, depending on selected priorities are: first – orientation of food industry sectors to the European market; second - diversification of sales markets, particularly with a focus on fast-growing markets of Asia and Africa; third - focus on the national market and insurance of maximum protection of national producers.

Further development of this industry and competitiveness of national food are inextricably linked with the modernization of equipment and introduction of modern technologies. In this regard, the main task is to ensure the quality and safeness of products, active participation in solving of the problem of diversification of markets and also stimulation of specific priority brunches and development of new directions of production (eg, involvement of food industry into the formation of the system of bioenergy and production of alternative fuels).

Keywords: food industry, food products, trends in food industry, problems, market.

Стаття надійшла до редакції 12.07.2016 р.